

Ideja o ribi iverku

www.pravoslovo.net

Ima dosta stvari u filmu *Arizona dream*, mnoštvo refleksija bacenih izgladnelom gledaocu kao duhovna hrana, misli koje su čak opasne zbog prezasićenosti otrovnim filmskim proizvodima. Ali ima jedna koja se neizbežno izdvaja od ostalih: život u svoj njegovoj lepoti, a zatim, na nesreću svih nas, smrt sa velikim S. Sve je to dobro prikriveno da bismo, pre svega, mogli da uživamo u lepoti spektakla. Specifičan Kusturičin humor dovršava savršenstvo zdanja. Emir Kusturica je zabetonirao svoje stvaranje i napravio od *Arizona dream* svoj najbogatiji film, ukoliko ne i najcrnji. On nam neprestano ukazuje na krajnje rešenje. Pošto smo svi osuđeni, pokušajmo da ostanemo gospodari, da upravljamo vremenom koje nam je dato. Ali pošto u tome nikada ne uspevamo, preostaje nam samoubistvo. Prelazak u svet odraslih je mala smrt za Emira jer to je trenutak kada postajemo svesni zaštite u kojoj smo uživali do tada. Zatim, pušteni kao čopor lovačkih pasa u lovu sa konjima, postajemo svesni životnih nedaća. Jedan deo naše duše bez sumnje beži u taj dugački hodnik koji vodi u zrelost. To je jedina stvar koja zanima reditelja: kako živeti?

Kusturica rešava pitanje našeg porekla: jasno je, mi potičemo od ribe. Ali on sa žarom postavlja još dva: Ko smo mi? Kuda idemo? Ako mu je verovati, mi idemo u neizbežnu destrukciju koju se on upinje da nam pokaže, kao što je to nekad činio Ricard Flajser u *Zelenom suncu*. On otkriva, nama privilegovanima, poslednje lepote sveta. To je to! Baš tako! Njegovi filmovi su napravljeni za privilegovane bez obzira na klasu, rasu ili kulturu. Kusturica nam širi magični tepih koji nas, mnogo bolje od eutanazije ili pilule, vodi niz klizave padine sećanja i smrti. Ali nema brige, duša će se setiti... Kusta nema potrebe za očima da bi video. Njegov pastirski štap ga vodi pravim putem (scena rođendana Fej Danavej u *Arizona dream*). On mora da ubije, istina, svoje detinjstvo više puta i spreman je da umre, ali bar da pre toga dodirne svete oblake, da sa njima flertuje: a onda uzleteti zauvek, prkositi opasnosti, ograničenoj opasnosti, ipak, jer je odavno planirana. U tome je smisao ljubavne priče između Džonija Depa i Fej Danavej: da zajedno uzlete i onda nestanu spajajući se zauvek. Iz tog razloga Džoni Dep odbija da igra ruski rulet, da bi se borio protiv prokletstva i na kraju ostao gospodar svoje sudbine. Poruka je jasna, "jasna kao planinsko jezero moj brate", kaže Malkolm MekDauel u *Paklenoj pomorandži*. Ništa vas neće spasti, osim ljubavi! Poruka biblijska, ali isto tako univerzalna.

Snimajući *Arizona dream* na Jenki teritoriji, Emir je duboko zatrpao svoju poruku, naročito, ako se SAD uporede sa paklom, ili barem sa gubitkom identiteta. Vratiti se kao pobednik sa jednog takvog putovanja, nakon što je prkosio tolikim opasnostima, zaista liči na putovanje Kristofera Kolumba. (Kada je bio mali, majka je Emira često budila recima: "Dobro jutro, Kolumbo") Niko ne sumnja da će mnogi opljačkati Kusturičina otkrića da bi ih prisvojili, kao što su to uradili i Kolumbu.

Njegove pobeđe na putu kojim se penje, njegov rad na materijalu koji mesi, njegova uporna želja da ni u čemu ne popusti sistemu, po cenu da izgubi kožu, okupiće pristalice i svaki će prisvajati autorstvo. Emir je pionir, sto godina nakon

otkrića filma. Ja žalim buduće sineaste, ja im se i divim što će da idu bodljikavom stazom od kupina umesto autoputem čistim i privlačnim.

Želeo to ili ne, Kusturica je neka vrsta mesije. Veoma skromnog, istina, u poređenju sa uzorom, ali ko bi mogao tako dobro da zameni statuetu boga Sunca kod pagana kakvi smo mi postali. Mesije evoluiraju, ali ipak ostaju isti. Zbog toga im ipak možemo verovati. Emir reaguje kao njegov iverak. Može da plovi morima i da se odmora tamo gde poželi. Nema pravu otadžbinu. Šeta se neprestano sa kundakom ispod brade (uočljiv znak za njegove filmove), spreman da čuje pucanj svakog trenutka. On je "spreman" i pomaže nam da i mi budemo spremni... Njegova lucidnost je neiždrziva, lepota njegovog ponašanja tako upečatljiva kao vizija jedne ribe izgubljene usred okeana.

TRI POZICIJE PIŠTOLJA

U ovoj čudesnoj sekvenci ruskog ruleta između Džonija Depa i Lili Tejlor, indirektni omaž filmu "*Lovac na jelene*" Majkla Cimina, Kusta se malo više angažuje, ako je to jos moguće. Poruka je približno ista, u suštini, kao i u Ciminovom filmu. Sve pre nego život koji nam predlažu: vijetnamski logori i svakodnevno mučenje u jednoj ruci; misao o agoniji onih koji žive zajedno u drugoj. Paradoks je često da zarobljenik odjednom nađe razlog da živi, dok je "napolju" stalno mučen mišlju o golgoti onih koji su "unutra". Jednom reči, nema "no man's land" osim u snovima ili u ljubavi. Sav Kusturica se može rezimirati u toj arhaičnoj i definitivnoj sceni iz "*Arizona dream*" u kojoj, na kraju, Džoni Dep odbija da izvrši samoubistvo - dok će Lili Tejlor kasnije prihvatiti - pre nego što predloži Lili da ga prati (on otvara jedna vrata i pokušava da joj pomogne da pobjegne iz svog unutrašnjeg pakla). I u tom trenutku ona odlučuje da se ubije. Sve dok je bila zatvorena, ona je još mogla da da neki smisao svom životu, u svojoj iluziji. Od sreće koju ona traži sve vreme filma, ona odustaje u trenutku kada se sreća pojavljuje u stvarnosti Aksel je manje frustriran jer je manje celovit. On ne očekuje čuda od ljubavi, nema profesionalnih ambicija. Više voli da živi u sadašnjosti, bežeći povremeno u snove. Liči na Perhana u *Domu za vešanje*, manje je ekstreman, a naročito liči na Kusturicu. On mora da izabere između različitih mogućnosti koje postoje, da se ubije pre nego što donese odluku, s razlogom, da će biti korisniji živ.

Pistolj u slepoočnicu? Isuviše klasično..U usta? Suviše žestoko...Pod bradu? Zanimljivo! Kad se razmisli, samo slabići pribegavaju ovoj lukavosti. Aksel je, na izvestan način, filozof. On želi da voli ali sa ogradom. I tu se on udaljuje od Kusturice mada ovaj, da bi izbegao svojim suicidalnim pokušajima, odlazi sve više u svet u kome samo posvećeni imaju pristup. *Arizona dream* je koliko otvoren toliko i hermetičan film, nerešiv problem koji mnogi na kraju napuste, razbešnjeni njegovom nerešivosću. U istom vremenskom razmaku, film se obraća i našoj duši koja savršeno razume posledice. Problem je u vezama između duše i mozga. Veoma često je teško otvoriti vazdušni most između nesvesnog i svesnog. Naša privrženost filmu *Arizona dream* postaje fizička, ali ne deluje na mozak. Postoji samo osećanje blagostanja ili nesreće koje je nemoguće odrediti. Reklo bi se da je taj film snimljen u stanju hipnoze, kao što je to nekada radio Verner Hercog dok je snimao *Stakleno srce*. Za

one koji vole da se znoje pred nekim umetničkim delom, to je Vizantija. Za pseudo-intelektualce, to je malo teže jer treba uposliti svoj intelekt. Ta ekstremistička scena iz *Arizona dream*, koja krasi korice ove knjige, odgovara odnosu koji Kusturica ima sa svojim filmovima i sopstvenim životom. On je neprestano ukotvljen u toj dualnosti. To je onda mnogo više od omaža veličanstvenom Ciminovom filmu. To je omaž realnosti života.

Žan-Mark Buino
Mala knjiga o Emiru Kusturici